

Γεγονετική - κλωνοποίηση καί βιοηθική

Ἄρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου

Κατ' ἀρχάς εὐχαριστῶ πολύ, κύριε πρόεδρε, πού εἶχατε τήν καλωσύνη νά μέ τιμήσετε μέ τήν ἀνάθεση αὐτῆς τῆς ὀμιλίας, πού ἀναφέρεται σ' ἓνα ζήτημα τόσο ἐπίκαιρο ἀλλά καί τόσο λεπτό καί δύσκολο. Μοῦ εἶπατε πώς εἶμαι εἰδικός, κι ἔτσι μέ καλέσατε. Ἄλλά ἐγώ δέν αἰσθάνομαι πώς κατέχω τό θέμα. Γιά τήν ἀξιολόγηση τῆς κλωνοποίησης δέν ὑπάρχουν εἰδικοί πού γνωρίζουν. Στούς τομεῖς αὐτούς οἱ ἐκπλήξεις μᾶς ἔρχονται σχεδόν κάθε μήνα, σύντομα δέ θά τίς συναντοῦμε κάθε ἑβδομάδα. Γι' αὐτό, αὐτό πού σήμερα λέμε σέ λίγες μέρες τό ἀναιροῦμε ὡς ἄστοχο ἢ στήν καλύτερη περίπτωση ὡς ξεπερασμένο. Καί αὐτό εἶναι ἐπικίνδυνο· γιατί ἡ ἀνακάλυψη ἐμφανίζεται αἰφνιδιαστικά πρῖν ἀπό τήν προεργασία τῆς κατανοήσεως καί ἐπιβάλλει τήν ἐφαρμογή δίχως τήν προστασία τῆς γνώσεως. Μέσα ἀπό τήν ὑφιστάμενη γνώση καί τήν ἐλλείπουσα σκέψη, εὐκόλα ἀναδύεται μιᾷ ἀνθρωπότητα προκλητικῆς ἄγνοιας καί ἔνοχης ἀποφασιστικότητος.

Ἡ ἐπιστημονική ἐπανάσταση προκάλεσε τόν ἐνθουσιασμό τῆς γνώσεως καί εἰσήγαγε τόν ἄνθρωπο, γιά πρώτη φορά, στόν μυστικό χῶρο τῶν μή φαινομένων. Ἡ τεχνολογική ἐπανάσταση, πού χαρακτηρίζει κυρίως τόν αἰῶνα μας, ὀδηγεῖ στόν παροξυσμό τῆς φυσικῆς ἀνθρώπινης δυνάμεως καί ὑποκαταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, ἡ ρομποτική ὑποκατέστησε τήν μυϊκή κίνηση, ἐνῶ ἡ πληροφορικὴ τῆ μνήμη καί ἡ κυβερνητικὴ τῆ σκέψη. Σήμερα βρισκόμαστε στό κατώφλι μιᾶς νέας ἐπαναστάσεως: τῆς γενετικῆς, πού ἐδῶ καί χρόνια ἄρχισε καί μόλις τώρα αἰσθανόμαστε τούς κραδασμούς της. Αὐτὴ ὀδηγεῖ στήν κρίση τῆς ἀνθρώπινης ταυτότητος καί διεγείρει τό πιό φοβερό κέντρο τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως· τόν ἐγωισμό τῆς ὑπο-

καταστάσεως τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό καί ἡ προβληματική της ἔχει καί θεολογικές προεκτάσεις.

Ἡ χαρτογράφηση τοῦ ἀνθρώπινου γονιδιώματος, ἡ τακτοποίηση δηλαδή φυσιολογικῶν χαρακτηριστικῶν καί βιολογικῶν ιδιομάτων μέ τά ἀντίστοιχα γονίδια, πού ἐκτιμᾶται ὅτι θά ὀλοκληρωθεῖ τό 2003, ἡ δυνατότητα τῆς ἀνθρώπινης κλωνοποιήσεως ἢ δημιουργίας διαγονιδιακῶν ὄντων καί ἡ ἐπιβολή τῆς γενετικά μεταλλαγμένης δίαιτας δίνουν τήν αἴσθηση ὅτι βρισκόμαστε στά πρόθυρα ἑνός κόσμου πού ἔχει ἀνατρέψει τίς μεγαλύτερες σταθερές αὐτοῦ πού ὡς τώρα ἔχουμε γνωρίσει.

Αὐτά πού βασικά θά μεταλλαγοῦν στόν ἀνθρώπινο κόσμο πού ἐτοιμαζόμαστε νά δημιουργήσουμε εἶναι ὁ ρόλος τῆς φύσεως, τό περιεχόμενο τῶν φυσικῶν ὄρων, ἡ ἔννοια τῆς ἀσθένειας, ἡ μέθοδος τῆς θεραπείας, ὁ τρόπος τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἡ οὐσία τῆς διατροφῆς, οἱ ἀνθρώπινες κοινωνικές καί οἰκογενειακές σχέσεις, οἱ ἠθικές παράμετροι, ἡ σημασία τῶν ἀξιῶν. Ἐνῶ ὡς τώρα προγραμματίζαμε καί κάναμε, τώρα ἡ δημιουργία ἔρχεται πρὶν προλάβουμε νά καταλάβουμε καί ὁ προγραμματισμός εἶναι ὄχι τί θά κάνουμε ἀλλά τό τί θά τό κάνουμε αὐτό πού μᾶς προέκυψε ὡς δημιούργημα.

Ἔτσι ἐπί παραδείγματι, ἡ κλωνοποίηση, μιά λέξη πού πρὶν ἀπό λίγα χρόνια ἀγνοοῦσαν καί οἱ ἐπιστήμονες, στίς μέρες μας ἀποτελεῖ ἀντικείμενο καί τῶν καθημερινῶν μας συζητήσεων. Ἐνῶ ὅμως εἶναι καθολική ἡ δυνατότητα τῆς χρήσεώς της, εἶναι ἀπρόβλεπτη ἡ ἐπιστημονική προοπτική της καί ἐντελῶς ἀπρόσιτη ἡ ἐκτίμηση τῶν συνεπειῶν της. Κανείς δέν φαίνεται νά εἶναι σέ θέση νά γνωρίζει τίς προοπτικές ἢ τίς συνέπειές της οὔτε νά ἐκτιμήσει τό μέλλον της καί τό μέλλον τοῦ κόσμου πού αὐτή θά δημιουργήσει.

Τί εἶναι ἡ κλωνοποίηση;

Κλωνοποίηση εἶναι ἡ δημιουργία βιολογικῶν ἀτόμων γενετικά πανομοιοτύπων μεταξύ τους ἢ μέ κάποιο τρίτο, ζῶν ἢ νεκρό. Ἡ γενετική ταύτιση προκύπτει εἴτε ἀπό τόν διχασμό ἑνός ἀπλοῦ ἐμβρύου, ὅπως συνήθως συμβαίνει φυσιολογικά μέ τά δίδυμα, εἴτε μέ τή μεταφορά γενετικοῦ ὕλικου ἀπό ἕνα σωματικό κύτταρο ἑνός ἀτόμου σέ ἕνα μή γονιμοποιημένο ὠάριο ἀπό τό ὅποιο ὅμως ἔχουμε ἀφαιρέσει

τόν πυρήνα, δηλαδή τό γενετικό του περιεχόμενο. Η διαδικασία αυτή της μεταφοράς πυρήνος αποτελεί τήν μέθοδο παραγωγής της περιφημης προβατίνας Dolly.

Έκτιμᾶται, χωρίς ὅμως νά ἔχει ἀποδειχθεῖ, ὅτι δύο ὁμοιοι κλῶνοι, ὅπως καί τά δίδυμα, ἄν καί ἔχουν ἀκριβῶς τήν ἴδια γενετική σύσταση, μπορεῖ νά εἶναι ἀρκετά διαφορετικοί μεταξύ τους καί στήν ἐμφάνιση καί στή συγκρότηση τῆς προσωπικότητος, μιά πού γινῶνται σέ διαφορετικές χρονικές περιόδους καί ἐποχές, ἡ δέ προγενετική ἢ μεταγενετική τους ἐμπειρία ποικίλλει¹.

Κλωνοποίηση μπορεῖ νά ἔχουμε ὀλόκληρων ὀργανισμῶν ἢ ἐμβρύων ἢ ἰστῶν καί ὀργάνων, ἢ μόνον τοῦ DNA.

Ὅσον ἀφορᾷ στόν καθαρᾷ ἐπιστημονικό χαρακτήρα της, τό ἐρώτημα εἶναι ἐάν καί κατά πόσον ἡ μέθοδος τῆς κλωνοποιήσεως μέ μεταφορά πυρήνος μπορεῖ νά ἐφαρμοσθεῖ σέ ἄλλα θηλαστικά καί στόν ἄνθρωπο. Ὡς τώρα χρησιμοποιοῦντο σέ πρόβατο, ἀγελάδα καί ποντίκια μόνον.

Στά πρόβατα ἢ τίς ἀγελάδες, ἡ κλωνοποίηση μέ ἐμβρυϊκό διχασμό ἀποτελεῖ παλιά πρακτική, ἀλλά ἡ κλωνοποίηση μέ μεταφορά πυρήνος φαίνεται πῶς ἔχει πολύ μεγαλύτερο ἐπιστημονικό καί οἰκονομικό ἐνδιαφέρον.

Οἱ δυνατότητες τῆς κλωνοποιήσεως

Ἡ κλωνοποίηση εἶναι μιά μέθοδος ἡ ὁποία ὑπόσχεται ἀρκετά καί ἐντυπωσιακά ἀποτελέσματα. Κατ' ἀρχάς θά μποροῦσε νά βοηθήσει θεαματικά στήν ἀνακάλυψη τῶν μυστικῶν τῆς ζωῆς (τήν ἐξέλιξη, τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου), νά λειτουργήσει ὡς θεραπευτική προσέγγιση σέ περιπτώσεις ἀνδρικής στειρότητος ἢ νά βοηθήσει ζευγάρια πού ἔχουν ὑψηλό κίνδυνο μεταδόσεως κληρονομικῶν ἀσθενειῶν νά τεκνοποιήσουν χωρίς αὐτό τό ἐνδεχόμενο².

Ἐπίσης δίνει ἀρκετές ἐλπίδες στόν τομέα τῶν μεταμοσχεύσεων. Ἔτσι θά μποροῦσε νά βοηθήσει στή δημιουργία κλωνοποιημένων ὀργάνων στό ἐργαστήριο εἰς τρόπον ὥστε νά ξεπεραστοῦν τά προβλήματα ἐλλείψεως ἢ ἀντιγονικής ἀσυμβατότητος καί τελικά ἀπορρίψεως τῶν ὀργάνων.

Μιά δεύτερη ἰδέα, πού συχνότερα ἐμφανίζεται στόν τύπο καί τά

ΜΜΕ, καί προκαλεῖ θύελλα ἀντιδράσεων καί βροχή ἀναπάντητων ἠθικῶν, φιλοσοφικῶν, κοινωνικῶν, ἀλλά καί ἰατρικῶν καί ἐπιστημονικῶν ἐρωτημάτων, εἶναι ἡ δημιουργία γιά κάθε ἀνθρώπο μιᾶς ἀποθήκης ὀργάνων, ἐνός κλωνοποιημένου ὁμοιώματος, ἀπό τό ὁποῖο θά μποροῦσε νά λάβει τά ἐφεδρικά ὄργανά του, σέ καιρό ἀνάγκης. Ἐκεῖνο πού φαίνεται πῶς εὐκόλα ἀποδεκτό ἠθικά εἶναι ἡ προσπάθεια τῶν ἐπιστημόνων νά πάρουν ἕνα μικρό μόνο τμήμα τοῦ ἰστού τοῦ ἀσθενοῦς, νά τό καλλιεργήσουν σέ τμήμα ἢ ἀκόμη καί πλήρες ὄργανο πού θά μπορεῖ νά ἐμφυτευθεῖ στόν ἀσθενῆ χωρίς κανένα φόβο ἀπορρίψεως.

Ποιά συγκεκριμένα, ἡ σκέψη εἶναι νά ἀφαιρεθοῦν ὀρισμένα ὑγιή κύτταρα τοῦ ἀσθενοῦς μέ μιᾶ ἀπλή βελόνη βιοψίας. Αὐτά, μαζί μέ τό κατάλληλο θρεπτικό ὑλικό, ἐμφυτεύονται στό τεχνητό μόσχευμα πού χρησιμεύει ὡς σκελετός. Καθώς τά κύτταρα ἀρχίζουν νά διαιροῦνται, τά κλωνοποιημένα γονίδια παράγουν τήν αὐξητική πρωτεΐνη. Ἡ διαδικασία συνεχίζεται γιά μέρες, ἐβδομάδες ἢ καί μῆνες, ὥστε τό μόσχευμα νά ἀποκτήσει τίς ἐπιθυμητές διαστάσεις καί νά μεταμοσχευθεῖ στήν πάσχουσα περιοχή. Ἄν αὐτά τά πειράματα πετύχουν, ὁ στόχος εἶναι ἡ ὅλη ἀνάπτυξη τῶν κυττάρων νά λάβει χώρα πάνω σ' ἕνα «ἔξυπνο» βιομόσχευμα τοῦ σχήματος π.χ. τῆς καρδιάς, τό ὁποῖο καί τελικά θά μεταμοσχευθεῖ ὁλόκληρο στόν ἀσθενῆ. Ἡ προοπτική τῶν πειραμάτων αὐτῶν εἶναι περίπου δεκαετίας πρὶν δοκιμασθοῦν σέ ἀνθρώπο³.

Μιά τέτοια ἰδέα, πού στήν πραγματικότητα δέν εἶναι καί τόσο ἀπόμακρη, ἐκτός ἀπό τό πρόβλημα τῆς ἀσυμβατότητας, θά μποροῦσε νά ἐπιλύσει καί αὐτά τῆς ἐλλείψεως ὀργάνων, τῶν ἀπρόβλεπτων περιπλοκῶν τῶν συνήθων μεταμοσχευτικῶν ἐπεμβάσεων, τοῦ πόνου καί ἐνδεχομένως τοῦ ὑψηλοῦ κόστους.

Τέλος, οἱ εὐφάνταστοι συνήθως ὑποστηρικτές τῆς κλωνοποιήσεως ἰσχυρίζονται ὅτι θά ὀδηγήσει τήν ἀνθρωπότητα σέ μιᾶς μορφῆς ἀφθαρσία καί ἀθανασία. Ἔτσι, γονεῖς πού χάνουν ἕνα παιδί τους ἀπό μιᾶ σοβαρή πάθηση, θά μποροῦν νά τό ὑποκαταστήσουν μέ τόν κλώνο του ἢ ἀκόμη ἡ κοινωνία νά ἀναπαραγάγει ἄτομα σπανίων τάλαντων (μουσουργούς, πολιτικούς), χαρακτήρος (ἀγίους, εὐεργέτες) καί ἰκανοτήτων (ἰδιοφυῖες).

Οἱ κίνδυνοι τῆς κλωνοποιήσεως- Ἠθικά προβλήματα

Παρά ταῦτα ὑπάρχει ἕνας ἰσχυρός ἀντίλογος ἀπό τά εὐρύτερα

κοινωνικά στρώματα, θρησκευτικά σώματα, κυβερνητικές επιτροπές, αρμόδιους φορείς ή ακόμη και συγκεκριμένες επιστημονικές ομάδες.

Τό ερώτημα φυσικά παραμένει στο επίπεδο πρωτίστως της επιστημονικής δυνατότητας- αν μπορεί κάτι τέτοιο να γίνει- αλλά και του ηθικώς επιτρεπτού- κατά πόσον επιτρέπεται αυτό να γίνει⁴.

Έκτός τούτου, για να γίνει τό πείραμα του Έδιμβούργου, χρειάστηκε να γονιμοποιηθούν 277 ώαρια από ισάριθμα σωματικά κύτταρα, από τά όποια μόνον 29 κατάφεραν να γίνουν έμβρυα. Από αυτά τά 13 μπόρεσαν να έμφυτευθούν και ένα μόνο τελικά να γεννηθεί⁵. Οί αριθμοί αυτοί δέν είναι μόνον ένδεικτικοί του πόσο απέχει τό «έπιτευγμα» της ανθρώπινης κλωνοποίησης μ' αυτή τήν έννοια από τήν πραγματικότητα, αλλά και μιάς από τίς πολλές ήθικές διαστάσεις του θέματος· ή απώλεια τόσων εμβρύων για να ζήσει τό ένα.

Επίσης, ή κλωνοποίηση θά μπορούσε να δημιουργήσει στους κλώνους (έτεροχρονισμένα δίδυμα) πρωτόγνωρα ψυχολογικά προβλήματα (αίσθηση προκαθορισμένης πορείας ή χρηστικής θεωρήσεως τους ή ναρκισσισμού και παθολογικής ύπεροχής) ή και ανεπιθύμητες και απρόβλεπτες όργανικές άνωμαλίες που θά όδηγοῦσαν ή στήν έμβρυϊκή καταστροφή τους, αν αυτές άνεκαλύπτοντο έγκαιρα κατά τή διάρκεια της κήσεως, ή στή μόνιμη άναπηρία τους⁶. Καί ή άναπηρία, αν μέν είναι φυσική, τήν ευθύνη τήν αναλαμβάνει ή φύση· αν όμως είναι προκλητή, ποιός θά μπορούσε να έπωμισθεί τό βάρος της υπαιτιότητας και τών συνεπειών της;

Άκόμη ή κλωνοποίηση θά ήταν δυνατόν να όδηγήσει σε οικονομική ή υποκειμένη σε άνεξέλεγκτα συμφέροντα και προγραμματισμούς θεώρησης του ανθρώπου. Θά μπορούσε επίσης να παραδώσει τήν ανθρώπινη τύχη, τήν αξιοπρέπεια και τό μέλλον στά χέρια κυβερνήσεων ή εταιρειών μέ άνήθικους και ιδιοτελείς σκοπούς ή άσυνετη και επιπόλαιη χρήση.

Αυτά κατ' επέκτασις θά μπορούσαν να όδηγήσουν σε ύποβιβασμό της αξίας του προσώπου ή μείωση της αξίας της ανθρώπινης ζωής ή άκόμη σε ευγονική και ρατσιστική θεώρηση της ζωής,

Πνευματικές συνέπειες

Η πρόκληση όμως της κλωνοποίησης δέν έχει μόνο βιολογικές, κοινωνικές ή ψυχολογικές συνέπειες· κυρίως έχει πνευματικές.

α) Μοναδικότητα τοῦ προσώπου καί ποικιλότητα

Πρώτη συνέπεια εἶναι ὁ κίνδυνος νά καταστραφεῖ ἡ μοναδικότητα τοῦ προσώπου καί ἡ ποικιλότητα τῶν κοινωνιῶν. Μέ τά μέχρι τώρα ἰσχύοντα, οἱ κοινωνίες ἀπαρτίζονται ἀπό ἀναντικατάστατα ἄτομα πού τό κάθε ἕνα ἔχει τή μοναδικότητά του καί ὅλα μαζί συνθέτουν τήν μελωδία τῆς κοινωνικῆς πολυφωνίας.

Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἕνα ἀνεπανάληπτο μοναδικό πρόσωπο. Δέν ὑποκαθίσταται ἀπό τίποτε καί ἀπό κανέναν. Ὅμοιότητες ὑπάρχουν ἀλλά ὄχι ταυτότητα. Ὅλοι εἴμαστε διαφορετικοί καί ξεχωριστοί. Ἡ μοναδικότητα καί τό ἀνεπανάληπτον τοῦ κάθε ἀτόμου ὑπογραμμίζουν τήν ἀξία καί τονίζουν τή σημασία τοῦ προσώπου.

Ἀντίστοιχα, αὐτό πού περιγράφει τήν κοινωνία καί συντηρεῖ τή λειτουργία της εἶναι ἡ ποικιλότητα καί ἡ ἀνομοιομορφία.

Στό πρόσωπο συναντᾶ κανεῖς τήν ἀλήθεια· στήν κοινωνία, στή σχέση, στήν ὁμορφιά. Ἡ μοναδικότητα λοιπόν τοῦ προσώπου καί ἡ ποικιλότητα τῶν κοινωνιῶν εἶναι πού δίνουν στόν κόσμον μας τήν αἴσθηση τοῦ ἀληθινοῦ καί τοῦ ὠραίου. Αὐτά ἀπειλεῖ νά ἐκπαραθυρῶσει ἡ κλωνοποίηση. Οἱ ἄνθρωποι κινδυνεύουν νά χάσουν τή μοναδικότητά τους, ἀφοῦ θά ὑπάρχουν τά κλωνοποιημένα ὁμοιώματά τους. Ἡ ἀξία τους ὑποβιβάζεται· τά μέν πρωτότυπα θά ἔχουν ἀντίγραφα· ἄρα θά εἶναι ἀντικαταστάσιμα. Τά δέ ἀντίγραφα, οἱ κλώνοι, θά στεροῦνται τήν ἀξία τῆς πρωτοτυπίας· θά ἀντλοῦν τήν ἀξία τους ἀπό τήν σκοπιμότητα τῆς χρήσεώς τους.

Ἀλλά καί μιά κοινωνία ἡ ὁποία, ἀντί νά ὑποδέχεται φιλόξενα αὐτό πού τῆς προκύπτει, θά μπορεῖ νά ἐπιλέγει αὐτό πού ἐπιθυμεῖ, μειώνοντας τίς ἀτέλειες καί βάζοντας περιορισμούς στίς διαβαθμίσεις τῶν ποιοτικῶν κριτηρίων θά καταργήσει τήν φυσική ἐπιλογή καί στή θέση της θά βάλει τίς ἰδιοτελεῖς οἰκονομικές ἢ ἑταιρικές ἐπιλογές τῶν νόμων καί τῶν ἐπιτροπῶν. Ἡ κοινωνία αὕτη στενεύει τό φάσμα τῆς ποικιλότητος θυσιάζοντάς την στό βωμό τῆς φτιαχτῆς τελειότητος.

β) Ἡ παραπλανητική χρήση τῶν μεταφυσικῶν ὄρων

Ἐνα δεύτερο ἀποτέλεσμα τῆς κλωνοποιήσεως καί γενικότερα τῆς γενετικῆς εἶναι ὅτι καθαρά μεταφυσικοὶ ὄροι καί ἔννοιες, ὅπως «ἀθανασία», «ἀφθαρσία», «αἰωνιότητα» κ.τ.λ., ἐμφανίζονται στόν

ὀρίζοντα τῶν γενετικῶν κατορθωμάτων καί στή διάλεκτο τῶν κλωνοποιητικῶν ἐπιτευγμάτων μέ μιᾶ ἀπίστευτη εὐκολία καί ἐντελῶς τεχνική σημασία⁷. Ἡ σύγχρονη γενετική συνήθως συνοδεύεται ἀπό τόν ὄρο μηχανική, ἡ δέ τεχνολογία προσδιορίζει μιᾶ ἀπό τίς πιό ἐπαναστατικές περιοχές τῆς βιολογίας (βιοτεχνολογία). Ἐάν ὅμως ἡ μηχανοποίηση τῶν ἐπιστημῶν ζωῆς ξενίζει καί αἰφνιδιάζει, ἡ ὑποταγή τῶν μεταφυσικῶν ἀληθειῶν ὄχι ἀπλῶς σέ φυσικές παραμέτρους, ἀλλά σέ τεχνολογικές ἀντιλήψεις, σίγουρα δημιουργεῖ τήν ὑποψία ἰδεολογικῆς πενίας καί παραπλανητικῶν ὑποσχέσεων. Ἡ χάρη τῆς μεταφυσικῆς ἀλήθειας ὑποκαθίσταται ἀπό τήν ἀλαζονεία τῶν τεχνολογικῶν ὑποσχέσεων· ἡ ζωτικότητα τῆς αὐτεξουσιότητος ἀπό τήν παγερότητα τοῦ αἰτιοκρατικοῦ κομπασμοῦ· ἡ ἀφυπνιστική προσδοκία τοῦ θεϊκοῦ κόσμου ἀπό τήν ψευδαίσθηση ἑνός γήινου παραδείσου.

γ) Ἡ ἀλλοίωση τοῦ ἀνθρώπου (πτώση-Βαβέλ)

Ἐν ὅλα αὐτά ὁδηγοῦν σέ ἕνα κόσμο πού τό κεντρικό του θεμέλιο δέν εἶναι ὁ παντοδύναμος Θεός τῆς ἀγάπης, ἀλλά ὁ μειονεκτικὸς ψευτοθεός τῆς ἀνθρώπινης ἀνάγκης γιά καταξίωση καί ἐπιτυχία. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου ξεκίνησε μέ μιᾶ κίνηση ἐπάρσεως, νά γίνει «ὡς θεός»⁸ γευόμενος τόν ἕναν ἀπηγορευμένο καρπό τοῦ παραδείσου καί ὄχι ἀποδεχόμενος τόν ἀπέραντο κῆρτο τῶν εὐλογιῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ συνέχεια δέν πείθει καθόλου γιά τό ὅτι ὁ ἄνθρωπος διδάχθηκε ἀπό τίς συνέπειες τῆς πτώσεως καί γι' αὐτό ὁ ἐγωισμός του τόν ὑποχρέωσε μόνος του νά οἰκοδομήσει τόν πύργο τῆς δεύτερης πτώσεως του· αὐτόν πού τόν ἀνάγκαζε νά ἀρνεῖται τήν συνάντηση τοῦ Θεοῦ στή γῆ πού Αὐτός ἐδημιούργησε γιά μᾶς καί νά ἐπιλέγει τήν ὑποταγή τοῦ Θεοῦ στό ἰδιόρρυθμο ἀνθρώπινο ἐπιτεύγμα. Αὐτός εἶναι ὁ πύργος πού ὁδήγησε ὄχι στήν παγκαρπία τοῦ Παραδείσου ἀλλά στή μονοκαρπία τῆς πτώσεως οὔτε στήν πολυφωνία τῆς Πεντηκοστῆς ἀλλά στήν σύγχυση τῆς Βαβέλ.

Τό ἁμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων καί ἡ βαβελικὴ ἀλαζονεία φαίνεται πὼς ἐμφανίζονται μέ νέο πρόσωπο στήν ἐποχή μας· τό πρόσωπο τῆς γενετικῆς ἐπάρσεως.

δ) Ἄνθρωπος γεννητικός καί ἄνθρωπος γενετικός

Ἐν ὅσο ὁ ἄνθρωπος ὅμως πλάσθηκε ἀπό τόν Θεό γεννητικός καί ὄχι

γενετικός. Στήν κτίση, δημιουργός πού γεννᾷ νέες μορφές καί φτιάχνει καινούργια σχήματα εἶναι μόνον ὁ Θεός, οὔτε οἱ ἄγγελοι αὐτό σημαίνει «γένεσις». Γενετικός εἶναι μόνον ὁ ἄκτιστος. Αὐτός κτίζει· οἱ κτιστοί ἀναπαράγουμε, καί ἀναπαραγόμεθα· εἴμαστε γεννητικοί.

Ἡ σημερινή τάση εἶναι νά ἀπορρίψουμε τίς μορφές τοῦ Θεοῦ μέ τίς δικές μας ἐπιλογές. Οἱ μεταλλαγμένες τροφές φέρνουν στήν ἐπιφάνεια νέες γεύσεις καί ιδιότητες· τά διαγωνιδιακά ζῶα ὁδηγοῦν στήν ἐμφάνιση καινούργιων εἰδῶν· ἡ κλωνοποίηση καταργεῖ τήν ἀναγκαιότητα τοῦ ἀνδρικοῦ σπέρματος καί μαζί μέ τόν φυσιολογικό τρόπο ἀναπαραγωγῆς βάζει στό περιθώριο τό ἀρσενικό φύλο σ' ὅλα τά εἶδη. Στήν ἐποχή τῆς λατρείας τοῦ ἀνδροκρατικοῦ σεξουαλισμοῦ, τό «ἰσχυρό» φύλο γεύεται τήν βιολογική περιθωριοποίησή του, ἐνῶ ὑπογράφεται ἤδη τό μεγαλύτερο διαζύγιο τῆς ἱστορίας· τό διαζύγιο τῆς σεξουαλικῆς λειτουργίας ἀπό τήν ἀναπαραγωγική ἱερουργία· τῆς ἡδονῆς ἀπό τόν καρπό· τῆς ψυχῆς ἀπό τήν ζωή· τῆς ἔντονης στιγμῆς ἀπό τήν ἀθάνατη συνέπεια· τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀπό τόν ἄλλον, τοῦ θελήματός μας ἀπό τόν πάνσοφο νόμο τοῦ Θεοῦ. Τά ὡς τώρα αὐτονόητα παραμερίζονται ἀπό τά καινοφανῆ ἀπρόβλεπτα. Ὁ κόσμος τοῦ Θεοῦ ἀντικαθίσταται ἀπό τόν κόσμο τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας.

ε) Ἡ καταστροφή τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς

Ὅλα αὐτά ἀπεργάζονται ἕναν ἄνθρωπο πού ἡ ταυτότητά του ἔχει τή σφραγίδα μεγάλων ἐλαττωμάτων καί ἀνεξήγητα ἐπικίνδυνων ἐπιλογῶν.

Ἔτσι ἐκτός ἀπό τήν ἐπαρση καί ἀλαζονεία πού προαναφέραμε, ἡ νέα εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηρίζεται ἀπό μιά ἔντονη ἐγκοσμιότητα καί ἀθεΐα. Ὁ Θεός οὔτε ἀναγκαῖος εἶναι οὔτε ἐπιθυμητός στόν κόσμο τῆς γενετικῆς δημιουργίας. Ὑπάρχει μόνο γιά νά πανηγυρίζουν τήν κατάργησή Του.

Ἐνα ἄλλο ἐλάττωμα πού καλλιεργεῖ ἡ σύγχρονη γενετική εἶναι ἡ κρουψινοία. Ὅλα τά ἐπιτεύγματα τά μαθαίνουμε μέ καθυστέρηση. Ἡ Dolly γεννήθηκε στίς 5 Ἰουλίου τοῦ 1996· τό γεγονός ὁμως μαθεύτηκε στίς 23 Φεβρουαρίου τοῦ 1997. Τό πείραμα τῶν κλωνοποιημένων ἐμβρύων ἔγινε τόν Νοέμβριο τοῦ 1998· ἡ ἀνακοίνωση τόν Μάιο τοῦ 1999. Αὐτά πού τώρα ἐπιτελοῦνται καί κανεῖς μας ἴσως δέν ὑποψιάζεται· οὔτε φαντάζεται θά δοῦν τό φῶς τῆς δημοσιότητας σέ λίγους

μήνες. Η έρευνα γίνεται ξένη της κοινωνίας. Ούτε ελέγχεται ούτε είναι δυνατόν να ελεγχθεί· ούτε προγραμματίζεται ούτε μπορεί να προγραμματισθεί. Ούτε προβλέπεται ούτε γίνεται να προβλεφθεί. Θυγατέρα της κρυψίνιας είναι η απουσία της συνέσεως.

Παράλληλα τό ψέμμα και η άνειλικρίνεια κυριαρχούν στην προβολή του κάθε έπιτεύγματος. Έτσι, ενώ τό βασικό κίνητρο είναι η έρευνητική περιέργεια και τό άνικανοποίητο και αίτια η προσωπική φιλοδοξία, αυτό πού τελικά προβάλλεται ως σκοπός της γενετικής μηχανικής είναι δήθεν κάποιες θεραπευτικές έπιτυχίες.

Έκκλησιαστική απάντηση στην γενετική πρόκληση

Πώς όμως η Έκκλησία αντιμετώπιζει αυτή την πρόκληση;

A. Κατ' αρχάς, βλέπει όλη την έπιστημονική προσπάθεια του ανθρώπου για τή γνώση μ' ένα ξέχωρο ενδιαφέρον και μέ μιά διάθεση όχι μόνο να δεχθεί, αλλά και να θαυμάσει τό κάθε έπιτεύγμα. Η διείσδυση στά μυστικά της θείκης σοφίας άφ' ενός και η ανακάλυψη τών κρυμμένων ικανοτήτων του ανθρώπου άφ' έτέρου δέν μπορεί να τήν αφήνουν άσυγκίνητη.

B. Η γενετική μηχανική υπόσχεται επανάσταση στην έγκαιρη διάγνωση ενός τεράστιου φάσματος άσθενειών, στην πρόληψη άσθενειών πού προκλήθηκαν από μονογονιδιακές (single-gene) άνωμαλίες και στην θεραπεία νόσων πού προέρχονται από τήν αλληλεπίδραση γενετικής προδιάθεσης και περιβαλλοντικών παραγόντων. Κάθε τί πού προάγει τήν υγεία, περιορίζει τήν άσθένεια, ανακουφίζει τόν κάθε μορφής πόνο, ή Έκκλησία τό βλέπει ως δώρο του Θεού και θά μπορούσε όλόκαρδα να συμερισθεί τήν ανθρώπινη ανάγκη και έπιθυμία για καλύτερη υγεία και ποιότητα ζωής.

Γ. Η Έκκλησία στή διαχρονική πορεία της γνώρισε τρεις μεγάλους ευεργέτες: στην αρχή της ζωής της τόν διωγμό, στή συνέχεια τήν πρόκληση της έλληνικής φιλοσοφίας και καθ' όλη τήν πορεία της τόν πόνο και τήν άδικία. Τό πρώτο της χάρισε τό αίμά της, τό δεύτερο τόν πλοῦτο της θεολογίας της και τό τρίτο τήν έπιβεβαίωση της αλήθειάς της- τό μεγάλο σκάνδαλο πώς μπορεί να συνυπάρχει ό Θεός της αγάπης μέ τόν πόνο, τήν άδικία, τήν κακότητα του κόσμου. Και τά τρία φάνηκε πώς θά γκρέμιζαν τό οικοδόμημά της. Άλλά δέν τά κατάφεραν. Άπεναντίας άπεργάσθηκαν τή δόξα της. Γι' αυτό και έχει αγα-

πήσει τήν πρόκληση τοῦ διαγωμοῦ, τό σκάνδαλο τοῦ πόνου καί τήν ἀντιπαράθεση τοῦ ἑλληνισμοῦ περισσότερο ἀπό ὅ,τιδήποτε ἄλλο.

Στίς μέρες μας φαίνεται πώς ἡ Ἐκκλησία δέχεται τήν ἐπίθεση τῆς ἐπιστήμης μέ τή μορφή τῆς γενετικῆς μηχανικῆς. Πολλοί μιλοῦν γιά τήν συρρίκνωση τοῦ ζωτικοῦ χώρου τῆς θρησκείας καί τήν ἀπειλή τοῦ ὀριστικοῦ «τέλους» τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως χαρούμενα ξαναντικρύζει ἕνα νέο εὐεργέτη. Ἡ σημερινή ἐπιστημονική διάλεκτος εἶναι γιά τήν περιγραφή τοῦ ἀνθρώπου ὅ,τι ἡ ἑλληνιστική καί πλατωνική γιά τήν διατύπωση τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν της. Ἔτσι, ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη προσφέρει στήν Ἐκκλησία μιὰ μοναδική εὐκαιρία νά ἐπαναδιατυπώσει τήν ἐμπειρική της ἄποψη περί τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀνθρώπου μέ μιὰ σύγχρονη καί πολύ ἀκριβέστερη διάλεκτο.

Δ. Ἡ Ἐκκλησία δέν ἔχει σχέση μέ τόν φόβο τοῦ συντηρητισμοῦ οὔτε μέ τήν στενότητα τοῦ σχολαστικισμοῦ. Οὔτε πάλι φοβάται τό ἄγνωστο, τό καινούργιο, τό τολμηρό καί τό ριψοκίνδυνο, πού χαρακτηρίζουν τήν γενετική ἐπιστήμη, μιὰ πού καί ἡ θεολογία μέ τά ἴδια στοιχεῖα ἀντιπαλεύει γιά αἰῶνες τώρα.

Μάλιστα, τό καινούργιο τῆς θείκης ἀποκαλύψεως εἶναι πιό δύσκολο ἀπ' ὅ,τι τό καινούργιο τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως. Τό ἄγνωστο τοῦ Θεοῦ προέρχεται ἀπό μεγαλύτερο βάθος ἀπ' ὅ,τι τό γενετικό ἄδυτο τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κίνδυνος τοῦ λάθους εἶναι πιό ὀλέθριος στή θεολογία ἀπ' ὅτι στήν ἐπιστήμη. Τό τόλμημα ὁμως τῆς θεογνωσίας εἶναι πιό μεγαλειῶδες ἀπό τήν ἀπόπειρα τῆς αὐτογνωσίας.

Γι' αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία δέν ἀμηχανεῖ ἀκόμη καί μπροστά στήν ἱκανότητά μας νά ἀσχοληθοῦμε καί μέ τό γονιδίωμα καί τά μυστικά τῶν μυστικῶν μας. Ἄν αὐτή ἡ ἱκανότητα βρῖσκεται ὡς δυνατότητα στά χέρια μιᾶς κοινωνίας μέ κριτήριο, ἀρχές καί ἀξίες, τότε αὐτή ἡ ἐξουσία δέν εἶναι κίνδυνος, ἀλλά δημιουργική δύναμη.

Ε. Ὅλα ὁμως αὐτά συνοδεύονται ἀπό ἕνα «ἀλλά», χωρίς τό ὁποῖο μοιάζουν μέ ἀφελεῖς ὠραιολογίες. Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει τήν Ἐκκλησία εἶναι νά προστατευθεῖ ὁ ἄνθρωπος πνευματικά· ἡ ἐλευθερία του νά ἀναγνωρίζει τόν Θεό, ἡ δύναμή του νά ἀντέχει τήν ἀλήθεια, ἡ ἱκανότητά του νά ὀραματίζεται τήν αἰωνιότητα, ἡ δυνατότητα του νά λειτουργεῖ στό ἀληθινό φρόνημα. Καί δέν μπορεῖ νά κλείσει τά μάτια της μπροστά σέ μιὰ πραγματικότητα. Οἱ κοινωνίες μας ἔχουν καταστρέψει καί τή γνώση καί τή φύση καί τήν ἀνάγκη. Τό ἴδε-

ολογικό τους απόθεμα είναι πολύ φτωχό. Εύκολα υποτάσσονται στις συχνά ανυπολόγιστες και παράλογες συνέπειες του «έπιτεύγματος» πού υπόσχεται να φτιάξει την ζωή, αλλά συντριβει τον άνθρωπο ως ψυχοσωματικό όν.

Η επιστημονική έρευνα, μ' όλη της την όμορφιά και την αίγλη, συχνά γίνεται αυτσοσκοπός και δέν διέπεται από αρχές και αξίες αιώνιες, όποτε, άντί να λύνει τά προβλήματα, δημιουργεί νέα και μεγαλύτερα.

Έτσι σήμερα, χωρίς να μπορούμε μέ κανένα τρόπο να αντιδράσουμε ούτε θέλουμε ούτε ελπίζουμε ούτε μπορούμε ούτε οί επιπροσές μας άρκοϋν ούτε οί πολιτικοί μας κατανοοϋν ούτε οί νομοθέτες μας προφθαίνου⁹- αιτιοκρατικά όδηγούμεθα σέ μιá άκολουθία πρωτόγνωρων και καινοφανών προβλημάτων πού ή άπάντηση του καθενός χωριστά και όλων μαζί δημιουργεί ζάλη, φόβους και άίσθηση άδιεξόδου μεγαλύτερα σέ βαθμό και μέγεθος από τή χαρά και τόν έντυπωσιασμό του θριαμβευτικού έρευνητικού έπιτεύγματος. Οί δυνατότητές μας είναι μεγαλύτερες από τίς άντοχές μας. Έχουμε πλέον τήν δυνατότητα να βάλουμε στά χέρια μας τέτοιες δυνάμεις πού να μήν μπορούμε να τίς έλέγξουμε.

Γιά τούς λόγους αυτούς, ή Έκκλησία δέν μπορεί να δεχθεί τό τρελλό παιχνίδι μέ τήν καταστροφή, ούτε τήν αναδυόμενη εύγονική αντίληψη τής ζωής και τής κοινωνίας, ούτε τήν άπειλή τής οικονομικής αιχμαλωσίας και του έταιρικού ολοκληρωτισμού, ούτε τή θυσία του προσώπου στό βωμό τών χρηστικών και χρησιμοθηρικών αντιλήψεων και «άξιων», ούτε φυσικά τό καινοφανές τέρας τής βιολογικής φιλοζωίας και τής παθολογικής άλαζονείας, ούτε τό άχόρταγο κυνηγητό τής έξουσίας επί τής φύσης γιατί σταδιακά όδηγεί στην άπώλεια τής αυτεξουσιότητας. Όλα αυτά τά άρνείται και γιατί καταστρέφουν τόν αιώνιο και θεόμορφο άνθρωπο, αλλά και γιατί άποτελοϋν συμπτώματα μιás παθολογικής ψυχικής λειτουργίας πού στηρίζεται στό άνικανοποίητο του ανθρώπου, στην άποπροσανατολιστική πολυπραγμοσύνη και περιέργειά του και στην έπηρμένη διάθεσή του να διορθώσει τό «θεικό»...λάθος.

ΣΤ. Ό,τι έχει ζωντάνια, ίκμάδα και διακριτική όμορφιά στην Έκκλησία είναι αυτό πού οί «έπιστήμονές» της, οί θεοφόροι και θεόπτες πατέρες της κάνουν, άκόμη και σήμερα, μέσα στά έργαστήρια τής έρήμου, στά σπήλαια και στά άσκηταριά. Αυτόι εκεί ψηλαφοϋν

τά μυστικά τοῦ Θεοῦ, ἀφουγκράζονται τὴν ἀνάσα Του καί ἐδῶ καί αἰῶνες ἔχουν ὀλοκληρώσει ὅλα τὰ πειράματά τους καί ἔχουν χαρτογραφήσει σέ κάθε του λεπτομέρεια τὸ «πνευματικό γονιδίωμα» τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό τὸ γονιδίωμα μᾶς προσφέρει ἡ Ἐκκλησία μέσα ἀπὸ τὸν πατερικό καί παραδοσιακό λόγο της.

Μέ βάση αὐτὴ τὴν ἐμπειρία, ἡ Ἐκκλησία πιστεύει μόνο στὴν πνευματικὴ κλωνοποίηση τοῦ ἀνθρώπου: στὴν ἀνάγκη νά λειτουργεῖ ὡς ὠάριο, νά γίνει δηλαδή «θηλυκός», δεκτικός, νά ἀποβάλλει τὸν πυρήνα τῆς ἐγωιστικῆς ταυτότητός του-τό λίγο καί μικρὸ πού εἶναι- καί στὴ θέση του νά ἐγκαταστήσει τὸ «γενετικό ὑλικό» τοῦ Θεοῦ -τό μεγάλο πού μπορεῖ νά γίνει. Ἔτσι καί μόνον θά ἀποφύγει τὴν καταστροφή τοῦ προσώπου του, τὴν ἀπώλεια τῆς μοναδικότητός του. Ἔτσι θά πετύχει καί τὸν αἰώνιο προορισμό του· νά γίνει «θεϊκὸς κλώνος». Ὁχι τὸ μικρὸ· ἐμπαθὴς καί ἀδύνατος θεὸς δημιουργός, ἀλλὰ τὸ μεγάλο· αὐθεντικὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ.

Ὑποσημειώσεις

1. Mc Laren, Anne, Cloning, 15th Annual Meeting of the European Society for Human Reproduction and Embryology, June 1999, p.20.
2. Harris, John, «Goodbye Dolly» The ethics of Human Cloning, Journal of Medical Ethics, 23,6, December 1997, p. 357.
3. Laino, Charlene, Building Smart Organs- from scratch, <http://www.msnbc.com/news/234453.asp>.
4. Savulescu, Julian, Should we Clonc Human Beings ? Cloning as a Source of Tissue for Transplantation, Journal of Medical Ethics, April 1999, 25, pp. 87-95.
5. Wensley Dana, Being Human: Science and Philosophy of Cloning, Bulletin of Medical Ethics, 148, may 1999, p.14.
6. Nussbaum, Martha, & Sunstein, Cass, Clones and Clones: Facts and Fantasies about Human Cloning, W.W. Norton Co, New York, 1998.
7. Στὴ Λεωφόρο τῆς «Ἀθανασίας»- ἀφιέρωμα στὴ γενετική, «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», 24 Ἀπριλίου 1999.
8. Γεν. γ' 5.
9. Human Genetic Advisory Commission, Cloning Issues in Reproduction, Science and Medicine, Bulletin of Medical Ethics, 144, December 1998/January 1999, p.9.

